

BRANDBRIEF

Deventer, 22 januari 2026

AAN DE 1ste en 2de KAMER, IPO EN PROVINCIAAL BESTUUR EN FORMATIETAFEL

Betreft: 2026, is het kanteljaar voor landbouw, voedsel, natuur en samenleving of een tikkende tijdbom?

Januari 2026: De Nederlandse samenleving staat op een beslissend kruispunt.

De politieke en bestuurlijke keuzes die dit jaar worden gemaakt, zijn bepalend voor de toekomst van landbouw, voedselzekerheid, natuur én daarmee ook voor de samenhang van onze samenleving. Stichting Samenleving, Landbouw en Natuur (SLN) waarschuwt: Als deze keuzes worden gebaseerd op onjuiste aannames, versimpelde modellen en een theoretische normenwerkelijkheid in plaats van op actuele kennis, feitelijke metingen en wetenschap, dan zijn de negatieve gevolgen niet te overzien – en onomkeerbaar. Dit is geen abstract risico, maar een reëel bestuurlijk en maatschappelijk keerpunt. Het lijkt alsof het alleen geldt voor boeren en tuinders, maar het risico geldt voor de Nederlandse economie en daarmee voor de hele samenleving. De situatie waarin veel veehouders zich nu bevinden vanwege het beleid inzake Natura2000, stikstof en waterkwaliteit, is zo cruciaal als de naar lucht snakkende kanarie in de vroegere kolenmijnen.

Kernboodschap van St. Samenlevinglandbouwnatuur voor de politiek en bestuurders:

- **Het huidige stikstof- en Natura2000beleid veroorzaakt grote maatschappelijke schade en levert onvoldoende aantoonbaar natuurherstel op.**
- **Nederland loopt vast door modelgestuurde regelgeving; natuurmonitoring biedt een juridisch en ecologisch beter alternatief.**
- **Voedselzekerheid en agrifoodcapaciteit zijn strategische nationale belangen.**
- **Stop generieke sanering en opkoop; zet in op gebiedsgericht maatwerk en innovatie.**
- **Legaliseer PAS-melders en herijk AERIUS/KDW via ministeriële regeling.**
- **Beter ware het om de oproep voor een Moratorium te steunen op de regelgeving betreffende stikstof, natura2000 en waterkwaliteit. Deze pauze te gebruiken om terug te keren naar de tekentafel voor herbezinning van bestaande beleidskaders.**

Meten is weten; menen is wenen

SLN constateert dat het huidige stikstof- en Natura 2000-beleid in sterke mate leunt op modelmatige berekeningen en normenkaders, waardoor feitelijke ecologische waarnemingen en gebiedsgegevens in de besluitvorming onvoldoende tot hun recht komen. Hierdoor ontstaat een beleidspraktijk die primair stuurt op rekenkundige risico-indicatoren in plaats van op de werkelijke toestand en ontwikkeling van natuurgebieden. Steeds duidelijker wordt dat deze aanpak niet alleen grote maatschappelijke en economische gevolgen heeft, maar in de praktijk nauwelijks bijdraagt aan aantoonbaar natuurherstel. Door de nadruk op berekende depositiewaarden en Kritische Depositiewaarden (KDW's) dreigt beleid zich te richten op rekenkundige normoverschrijdingen zonder directe ecologische relevantie, terwijl daadwerkelijke ecologische knelpunten onvoldoende zichtbaar worden en natuurherstel uitblijft.

Wetenschappelijke analyses laten zien dat lokale natuurkwaliteit niet eenduidig samenhangt met modelmatige depositie en dat factoren zoals verdroging, hydrologie en klimaatverandering vaak doorslaggevend zijn voor ecologische ontwikkeling. Een omslag naar wettelijk verankerde natuurmonitoring — gebaseerd op periodieke metingen van vegetatiekwaliteit, soorten, abiotische condities en ecologische functies conform de Natura 2000-leidraad — biedt daarom een effectiever, juridisch robuuster en kostenefficiënter fundament voor natuurbeleid. Hiermee kan beleid worden gericht op daadwerkelijk herstel van natuur, in plaats van op theoretische normen, en ontstaat ruimte voor gebiedsgericht maatwerk zonder afbreuk te doen aan Europese natuurverplichtingen.

Het zout in de wonden van de Nederlandse boer

De actualiteit legt pijnlijk dubbele standaarden bloot. De sneeuwval van begin januari zorgde dat de voorraad strooizout bij Rijkswaterstaat al in rap tempo uitgeput raakte. Tientallen miljoenen kilo's strooizout (NaCl) en ureum (lees Stikstof) werden verspreid over wegen en fietspaden. Het leidde onvermijdelijk tot een gigantische uitstoot en uitspoeling naar oppervlakte water van schadelijke stoffen en stikstof in bodem, water en natuur. Dit illustreert dat beleidskeuzes in de praktijk altijd meerdere maatschappelijke belangen afwegen, terwijl in het landbouwdossier deze integrale benadering vaak ontbreekt. En terecht: **Veiligheid en logistieke continuïteit zijn een belangrijk maatschappelijk doel.**

Maar juist dit maakt het contrast met de behandeling van de Nederlandse land- en tuinbouw zo schrijnend. Een sector die zorgt voor voedselzekerheid, beheer van het landschap en een vitaal platteland, wordt in het publieke debat onevenredig als milieuprobleem (-veroorzaker) gepositioneerd. Het is nu duidelijk geworden dat afgelopen jaren beleidsmatig bronnen die het milieu en natura2000 belasten, op het bordje van de veehouderij zijn geschoven. Vervolgens wordt op basis van extreem lage rekenkundige normen – zoals een berekende depositie overschrijding in een natuurgebied van 0,07 gram stikstof per hectare per jaar – een gehele sector en aanpalende bedrijfskolom én juridisch én economisch vast gezet.

Met het afbouwen van derogatie wordt gestuurd op meer gebruik van kunstmest en minder natuurlijke mest, ondanks een bij de fabricage enorme CO₂- en NH₃-uitstoot. En bij gebruik, een grotere uitspoeling naar grond- en oppervlaktewater ten opzichte van organische bemesting. Dit is

geen logisch milieubeleid, dit is model denken dat botst met de werkelijkheid. Deze beleidsconsequenties krijgen in de politieke besluitvorming tot nu toe onvoldoende aandacht. In diverse regio's waar grasland is vervangen door akkerbouw ziet de politiek deze ontwikkeling met lede ogen aan als een niet gewenst resultaat, kennelijk niet in staat deze regelgeving aan te passen.

Is Nederland sneeuwblind aan het worden?

De internationale situatie zou Nederland wakker moeten schudden. Snel oplopende geopolitieke spanningen in Zuid-Oost Azië, midden-Amerika en zelfs in Europa, maken duidelijk dat zelfvoorziening in basisvoedsel geen luxe is, maar een strategische noodzaak net als schoon water en energie. En toch: Nederland had vorige week nauwelijks twee dagen sneeuw, of media melden al lege schappen in supermarkten vanwege logistieke problemen in de distributie van verse producten. Tel daarbij dat binnen de hoogste kringen van defensie en krijgsmacht wordt erkend, dat een stabiele voedselvoorziening net zo cruciaal is als materiële defensiecapaciteit. Het is onbegrijpelijk én onverantwoord dat Nederland haar hoogstaande landbouw en tuinbouw- en voedselproductie denkt te kunnen afbouwen en uiteindelijk ten grave te kunnen dragen zonder vergaande economische en sociaal-maatschappelijke gevolgen. De kritische ondergrens van de veehouderijsector is al bereikt.

Een sterke Agri-Food sector betekent een nationale weerbaarheid!

Met huidige Natura2000-beleid gaat de zg. stikstofcrisis nog jaren duren over de rug van de veehouderij, aanverwante sectoren en samenleving in het buitengebied. Volgens de brief van minister LNV aan ons parlement zijn er door de opkoopregeling nu al 1.700 veehouderijbedrijven minder waarvoor €3 miljard is uitgegeven. Omdat in het Agri-food businesscomplex iedere agrarisch ondernemer bijna 10 mensen aan het werk houdt, betekent dit op middellange termijn 17.000 arbeidsplaatsen minder en desinvestering van €30 miljard in de agrifood sector zijnde de oudste en nu nog vitale Nederlandse maakindustrie. Terwijl tegelijkertijd de ecologische opbrengst voor Natura 2000-gebieden beperkt blijft. Gevolg: De €30 miljard krimp van de productiecapaciteit resulteert jaarlijks in €2,5 miljard minder belastinginkomsten voor de overheid. De vraag: "Is daarvoor dekking?" is nog niet gesteld in ons parlement. Het is dus niet alleen destructief, maar ook nog een keer gigantisch duur natura2000beleid. Hoe lang gaat dit nog door? Wacht de politiek met bijsturen tot de schappen in de supermarkten écht leeg raken? Als in de toekomst ons voedsel uit Oekraïne en Zuid-Amerika (Mercosur) moet komen, zijn er grote risico's die kennelijk momenteel slechts onderkend worden door een kleine groep geo-politici en voedselsysteem-deskundigen. Veel politici en bestuurders lijken deze risico's niet te onderkennen.

SLN presenteert daarom belangrijke informatie voor onze aanstaande coalitie zoals het zich laat aanzien D66-VVD-CDA: Als Nederland gerespecteerd lid van de EU wil blijven zal onze regering onderstaande conclusie van EU-landbouwministers dd. 7.1.2026 serieus ter harte moeten nemen. Dus stoppen met beleid dat afwijkt van gangbare Europese uitvoeringspraktijken en dat leidt tot grootschalige sanering van het buitengebied met slechts minimale verbetering van de natuur. Het alternatief is al jaren geleden ontwikkeld: LNV kan vandaag nog starten met natuurmonitoring (volgens LNV leidraad beoordeling natuurdoelen 2014) en lokale maatregelen stikstof-

emissiereductie daar waar nodig. Onze oproep is: Steun onze boeren en legaliseer meteen de PAS-melders. Gebruik bestaande wetgevingsinstrumenten: Haal met een ministerieel besluit AERIUS en KDW uit de wet en vervang door natuurmonitoringsplicht voor provincies en in plaats van opkopen en saneren van (veehouderij)bedrijven. Stimuleer en ondersteun innovaties en daarmee de werkgelegenheid. Dat is niet alleen goed voor het platteland, maar voor de totale economie!

Citaat: Conclusion of the meeting of EU Ministers of Agriculture 7th January 2026:

Food security is a key component of the EU's overall security and sovereignty. The future of farming and a competitive agrifood sector in Europe therefore needs to be ensured. The EU stands ready to act to where needed, in the short and longer term. The Union will continue to rigorously defend its interests in the area of farming and food security and turn the Vision for agriculture and food into reality.

Voor SLN is de huidige beleidsrichting bestuurlijk en maatschappelijk niet houdbaar. De negatieve gevolgen zijn niet alleen voor boeren en natuur maar goed beschouwd voor iedere burger. Die begrijpt namelijk heel goed dat de voedselvoorziening en onderhoud van het landschap door onze boeren onderdeel is van het welzijn en de veerkracht van onze samenleving. Dit moeten we serieus nemen.

Dit is het moment om bestuurlijke verantwoordelijkheid te nemen

Doorgaan op de huidige koers met de focus op stikstof als indicator voor het functioneren van Natura2000gebieden, leidt niet tot oplossingen, maar tot verdere maatschappelijke en onherstelbare economische schade. Daarom roept SLN politiek en bestuur op om in 2026 expliciet te kiezen voor een andere benadering. Een benadering die stoelt op realiteit, kennis en verbinding.

SLN benoemt daarbij **vijf onmisbare uitgangspunten** voor verantwoord beleid:

- 1. Ruimte voor feiten, context en meerdere perspectieven/scenario's**
Besluitvorming moet worden gevoed door volledige informatie die door alle belanghebbenden kan worden erkend en geverifieerd, in plaats van selectieve frames.
- 2. Erkenning van de complexiteit van landbouw-, voedsel-, leefomgeving-, economie en ecologie / natura2000-vraagstukken**
Deze thema's laten zich niet vangen in eenvoudige tegenstellingen of één-dimensionale oplossingen. Hierop kan niet eenvoudig 'een klap op gegeven worden'.
- 3. Samenwerking en verbinding in plaats van confrontatie**
Polarisatie verlamt; samenwerking maakt oplossingen mogelijk. Participatie moet leiden tot compromissen waarbij inbreng wordt meegewogen.
- 4. De praktische werkelijkheid boven een theoretische modellen- en normenwereld**
Meten is weten: beleid moet aansluiten bij wat zich daadwerkelijk afspeelt in het veld. Gekozen oplossingen moeten zich hebben bewezen in de praktijk in verschillende opzichten: Draagvlak, conceptueel, organisatorisch, financieel, technisch en doelmatigheid.

5. Een luisterende overheid die beleid baseert op waarheidsvinding

Niet langer top-down sturen op aannames, maar op feiten, wetenschap en actuele kennis die door alle belanghebbenden wordt onderschreven. De lokale bewoners en (gezins)bedrijven verdienen een plaats in overheidsbeleid en wetgeving.

Onomkeerbare gevolgen bij verkeerde keuzes

Als 2026 wordt benut voor beleid dat losstaat van de werkelijkheid, dreigt blijvende schade: verlies van voedselzekerheid, verdere ontwrichting van het platteland, aantasting van natuurdoelen én een groeiende kloof tussen overheid en samenleving. Dat raakt iedereen. Bovendien loopt Nederland steeds meer uit de pas met Europees beleid en wijkt steeds verder af van de richting die onze buurlanden zijn ingeslagen. Een Europees 'level playing fields' voor Nederlanders en haar ondernemers wordt steeds minder ervaren.

De tijd van uitstel is voorbij: 'De tijd is rijp!'

2026 is het jaar waarin een nieuwe koers moet worden gezet, nu is er een nieuwe kans met binnenkort een nieuwe regering aan zet – zorgvuldig, feitelijk en met oog voor samenhang. De eenzijdige focus op stikstof en de schuld bij veehouders in de schoenen schuiven, moet stoppen. Alles minder dan dit, zal de kans op onherstelbare schade vergroten.

SLN roept de nieuwe coalitie op om in de eerste bestuursperiode meteen:

- PAS-melders per direct te legaliseren.
- Natuurmonitoring wettelijk te verankeren als basis voor Natura 2000-beleid.
- AERIUS en KDW via ministeriële regeling uit de vergunningsverlening te halen.
- Innovatie- en verduurzamingsinvesteringen te prioriteren boven generieke opkoop.

Kortom: SLN roept de nieuwe coalitie op om deze koerswijziging expliciet vast te leggen in het regeerakkoord van 2026. Mocht zulks niet tot de mogelijkheid behoren, dan komt SLN tot een volgende noodzakelijke stap: Dat betreft de opdracht volgens het bestuursrecht, van het Nederlands parlement aan de regering, om een **Moratorium op het stikstofbeleid** te vellen. De genoemde wetgeving op te schorten voor een periode van 3 jaar. Deze 3-jaar **stikstofpauze** in dit dossier te gebruiken voor herbezinning op het hele dossier Natura2000, stikstof en waterkwaliteit. Hierbij zal de opdracht zijn om in deze dossiers juridisch leidende modellen en kunstmatige normering te vervangen door praktijkmetingen en natuurmonitoring. Verdere informatie hierover: www.stikstofpauze.nl

Het verzoek is aan politici en bestuurders van rijk, provincie, gemeente en waterschappen om bij te dragen aan de gewenste transitie van het huidige beleid. In de gangbare bestuurspraktijk en politieke arena zijn dikwijls momenten waarop extra aandacht kan zijn voor waarheidsvinding, praktijkverificatie en de rechtvaardiging van de positie van bewoners en ondernemers in en rondom Natura2000-gebieden en oppervlakte water.

Voor meer informatie kan contact worden opgenomen met Stichting Samenlevinglandbouwnatuur.
info@samenlevinglandbouwnatuur.nl

 www.samenlevinglandbouwnatuur.nl
 info@samenlevinglandbouwnatuur.nl
 Samenlevinglandbouwnatuur

Postbus 69
7400 AB Deventer
IBAN NL02 BUNQ2084379776

 Stichting Samenleving, Landbouw en Natuur (SLN) zet zich in voor een constructieve maatschappelijke dialoog over de toekomst van de landbouw, met natuur- en landschapsbeheer als een belangrijke activiteit met bijzondere aandacht voor de Natura2000 gebieden. Dit om een degelijke en duurzame besluitvorming ten aanzien van voedselproductie, natuur, milieu en landschap te bevorderen.